

การดำเนินนโยบายยกฐานะของชาติให้เสมอภาคกับนานาประเทศ

ในการดำเนินนโยบายยกฐานะของไทยให้เสมอภาคกับนานาประเทศ ในสังคมการเมืองระหว่างประเทศนี้ รัฐบาลไทยซึ่งมีพระยาพหล พยุหฺมเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี และมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ดำเนินการขอยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่ไทยได้ทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ๑๓ ประเทศ และทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศต่าง ๆ โดยถือเอาความเสมอภาคเป็นหลัก ปรากฏว่าการดำเนินนโยบายนี้ได้ยังผลให้ประเทศไทยมีฐานะเท่าเทียมกับนานาประเทศ ในสังคมการเมืองระหว่างประเทศ

๒. ภูมิหลังและลักษณะของสนธิสัญญาไม่เสมอภาคระหว่างไทยกับนานาประเทศ

ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้ขอผูกมัดของสนธิสัญญาไม่เสมอภาคอีกครั้งหนึ่งในสมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๘ ภายหลังจากที่ไทยได้เคยประสบกับขอผูกมัดของสนธิสัญญาไม่เสมอภาคมาครั้งหนึ่งแล้วในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งได้สิ้นสุดลงเมื่อสิ้นสมัยของพระองค์ ในสมัยรัชกาลพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยต้องเผชิญกับนโยบายแสวงหาอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งได้แผ่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชีย เป็นผลให้ประเทศเพื่อนบ้านของไทยต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศสจนหมดสิ้น เหลือแต่ประเทศไทยและญี่ปุ่นเท่านั้นที่ยังดำรงเอกราชอยู่ได้ การที่ไทยสามารถดำรงเอกราชของชาติไทยอยู่ได้นั้นเป็นผลจากพระปรีชาสามารถในการดำเนินนโยบายต่างประเทศเป็นสำคัญ โดยพระองค์ได้ถือเอาความอยู่รอดของชาติเป็นสำคัญยิ่งยวด จึงยอมทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับอังกฤษ ซึ่งได้ส่งเซอร์จอห์น บาวริง เป็นราชทูตเข้ามาทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการพาณิชย์กับสมเด็จพระ

๑. สมจิต อนุมานราชชน , การทูตของไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา (ไทยเชมม, พระนคร, ๒๔๘๓) หน้า ๒๕ - ๓๓

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๓๘๘ ซึ่งสนธิสัญญานี้มีลักษณะที่ก่อให้เกิดสิทธิสภาพนอกอาณาเขตขึ้น ทางคานศาลและการภาษีขึ้นในประเทศไทย ซึ่งต่อมาประเทศต่าง ๆ ได้ยึดถือสนธิสัญญานี้เป็นแบบฉบับในกรทำสนธิสัญญากับไทยรวมทั้งสิ้น ๑๓ ประเทศ

การดำเนินนโยบายปลดปล่อยพันธะตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาคเหล่านี้ เริ่มในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระองค์ได้ทรงปรับปรุงประเทศให้เจริญก้าวหน้าทั้งด้านการปกครอง และด้านการศาลให้มีลักษณะคล้ายกับประเทศในยุโรปและอเมริกา ซึ่งทำให้พระองค์สามารถทำให้ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้มากขึ้น โดยอังกฤษและฝรั่งเศสยอมทำสนธิสัญญากับประเทศไทย ยอมให้ศาลไทยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่คนในบังคับของประเทศไทย ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ดำเนินพระราชนโยบายปลดปล่อยพันธะของสนธิสัญญาไม่เสมอภาคของประเทศไทยได้มากขึ้น ทั้งนี้ด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ที่ทรงนำประเทศไทยเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในฐานะที่ไทยเป็นฝ่ายชนะสงคราม ประเทศไทยจึงได้รับการยอมรับให้มีฐานะในสังคมการเมืองระหว่างประเทศดีขึ้น กล่าวคือ นอกจากได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกของสนธิสัญญาสันนิบาตชาติแล้ว ยุโรปยังได้ยอมแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๒ - พ.ศ. ๒๔๖๘ จึงทำให้ขบวนการตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ ลดหรือลงในรัชสมัยของพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่สนธิสัญญาที่แก้ไขแล้วนี้ก็ยังมิมีบทเฉพาะกาล จึงทำให้ประเทศไทยยังไม่มีเอกราชสมบูรณ์

๒. ทรงศรี อัจฉอรุณ , การแก้ไขสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิสภาพนอกอาณาเขตกับประเทศมหาอำนาจ ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, (วิทยานพนธ์, ๒๕๐๖) หน้า ๕๐.

๓. เรื่องเดียวกัน , หน้า ๗๕ - ๒๕๕

ความไม่เสมอภาคที่เป็นอยู่ระหว่างประเทศไทยกับนานาชาติตามสนธิสัญญาพระราชไมตรี
พาณิชย์และการเดินเรือกับต่างประเทศ ลักษณะความไม่เสมอภาคของประเทศไทยที่เป็นอยู่
ตามสนธิสัญญาที่แก้ไขแล้วกับนานาชาติในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ พ.ศ. ๒๔๖๓ -
๒๔๖๕ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองทำการแก้ไขสนธิสัญญา
เหล่านั้นใหม่ ใน พ.ศ. ๒๔๘๐

๒.๒.๑ อำนาจศาล ลักษณะความเสียเปรียบที่ยังคงอยู่

๒.๒.๑.๑ สิทธิถอนคดี โดยที่ประมวลกฎหมายได้ออกครบถ้วนตามสัญญา
ทางพระราชไมตรี และใช้เป็นกฎหมายบังคับตั้งแต่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นไป
ศาลต่างประเทศซึ่งตั้งขึ้นโดยสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส และ
ศาลคดีต่างประเทศที่รัฐบาลไทยตั้งขึ้นเพื่อชำระคดีอันเกี่ยวกับคนในบังคับอังกฤษ เป็นอันล้มเลิก
ไป เพราะฉะนั้นบรรดาคนต่างชาติที่อยู่ในประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับอำนาจศาลไทยทั้งสิ้น แต่
ตามพิธีศาลทอทายควยอำนาจศาลที่ใดทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ประเทศเหล่านั้นยังคงมีสิทธิ
ถอนคดีซึ่งคนของเขาเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหาอยู่ สิทธิถอนคดีเช่นว่านี้จะเป็นอย่างสิ้นสุดลงเมื่อ
ถึงกำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่ใดประกาศและใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว ประเทศ
ที่มีสิทธิถอนคดีดังกล่าวแล้วคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์
สเปน โปรตุเกส เคนมารค สวีเดน อิตาลี เบลเยียม และนอร์เวย์ ส่วนเยอรมันนี
และสวิตเซอร์แลนด์นั้น ตามสัญญาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ และปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ไม่มีพิธีศาลทอทาย
ควยอำนาจทางศาล คนในบังคับของประเทศทั้งสองนี้ จึงไม่มีสิทธิพิเศษเกี่ยวกับอำนาจ
ศาลแต่อย่างใด ทูตหรือกงสุลเยอรมันหรือสวิตสไม่มีสิทธิจะถอนคดีไปจากศาลไทยได้
การถอนคดีนั้น โดยทั่วไปแล้ว ถอนได้ในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลไทยใด ๆ ยกเว้นแต่
ศาลฎีกา แต่ส่วนฝรั่งเศสจะถอนได้เฉพาะศาลชั้นต้นเท่านั้น การถอนคดีนี้ โดยทั่วไป

๔. บันทึกคำริแก้ไขสนธิสัญญากับต่างประเทศ ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๗๕ หน้า ๑๗
เรื่องแก้ไขสนธิสัญญา ๒๔๗๕ - ๒๔๗๕

ใช้ได้ในคดีที่บุคคล องค์กรบริษัท หรือสมาคมในบังคับของประเทศที่เกี่ยวข้องเป็นจำเลย หรือผู้ต้องหา ในสมัยฝรั่งเศสนั้น คนชาวเอเชียในบังคับหรืออาณานิคมฝรั่งเศสไม่ว่าจะได้จดทะเบียนเมื่อใด ไม่ได้รับประโยชน์ในการถอนคดี คดีที่ถอนไปจากศาลไทยนั้น ทศหรือกงสุลจะต้องเอาไปพิจารณาพิพากษาตามกฎหมายของเรา เว้นแต่จะเป็นเรื่องที่อยู่ภายในของกฎหมายของไทยที่ได้ประกาศและใช้บังคับอยู่แล้วที่ได้แจ้งให้ประเทศนั้น ๆ ทราบแล้ว เช่นนี้การวินิจฉัยสิทธิและหน้าที่ของคู่ความในคดีที่ถอนไปก็จะต้องเป็นไปตามบทกฎหมายของไทย แต่เฉพาะประเทศเคนมารค เนเธอร์แลนด์ และนอร์เวย์ ๓ ประเทศนี้ มีข้อตกลงกันตามสัญญาเป็นพิเศษ ปรึกษากับสัญญากับประเทศอื่น ๆ ว่า คดีซึ่งถอนไปจากศาลไทยนั้นแม้จะเป็นเรื่องที่มีประมวลกฎหมายหรือบทกฎหมายไทยใช้บังคับอยู่แล้วก็ตาม ถ้าเป็นเรื่องที่อยู่ภายใน - ของประมวลกฎหมายอาญาของเราควยแล้ว จะใช้ประมวลกฎหมายของไทยบังคับในคดีนั้นไม่ได้ ตามโปรโตคอลติท้ายสัญญาของ ๓ ประเทศนี้

๒.๒.๑.๒. สิทธิของย้ายศาล ตราบใดที่สิทธิถอนคดียังมีอยู่ คนในบังคับของประเทศที่มีสัญญาทางพระราชไมตรีกับประเทศไทย (ยกเว้นเยอรมันนี และสวีตเซอร์แลนด์) ซึ่งเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีที่ศาลในหัวเมืองมีสิทธิที่จะร้องขอให้ย้ายศาลพิจารณาคดีเรื่องนั้น ๆ ได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการในท้องที่นั้นยอมอนุมัติตามคำขอนั้นแล้ว คดีนั้นจะต้องพิจารณาพิพากษาที่กรุงเทพฯ หรือคณะที่เกิมนั้นเองโดยผู้พิพากษาเฉพาะคนที่เป็นคนละของศาลซึ่งจักทรงอำนาจพิจารณาคดีนั้นที่กรุงเทพฯ เป็นผู้พิพากษา ถ้ามีคำขอว่านี้เกิดขึ้นมาจะต้องแจ้งให้พนักงานทศหรือกงสุลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องทราบ

๒.๒.๑.๓. ที่ปรึกษากฎหมาย วิธีการที่จะให้ที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรป ส่งไปเวลาพิจารณาคดีบางชนิดนั้นใช้เฉพาะแก่คนในบังคับอังกฤษและพลเมืองฝรั่งเศสเท่านั้น คือบรรดาคดีสำคัญซึ่งคนในบังคับอังกฤษที่มีเชื้อสายชาวเอเชีย เป็นคู่ความ หรือคดีที่คนในบังคับอังกฤษเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหา หรือบรรดาคดีที่ทั้งปวงซึ่งพลเมืองฝรั่งเศสเป็นคู่ความนั้น อาจให้มีที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรป ๑ นาย นั่งฟังการพิจารณาทำบันทึกความเห็นไว้ด้วย ส่วนในชั้นศาลอุทธรณ์ อาจให้มีที่ปรึกษาชาวยุโรป ๒ นาย นั่งพิจารณาทำบันทึกความเห็นคดีไว้ในคดีถึงกล่าวมาข้างตน ส่วนการอ้างที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปนั้น ได้มี

หนังสือไปมาระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษ ลงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

รัฐบาลสยามรับรองโดยทันทีว่า เป็นความประสงค์ของรัฐบาลสยามที่จะไม่
เลิกใช้ที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปในเมื่อใดแลกเปลี่ยนสัตยาบันสัญญาใหม่กันแล้ว แต่คงจะ
ใช้อยู่ต่อไป จนถึงเวลาเมื่อใดประกาศใช้ประมวลกฎหมายต่าง ๆ แล้ว และเห็นเป็นที่
เชื่อได้ว่าการศึกษาตุลาการ ซึ่งผู้พิพากษาไทยได้กระทำไปนั้น แสดงให้เห็นว่าไม่จำเป็น
จะใช้ที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปต่อไป

ส่วนการจ้างที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศสนั้น ในวรรค ๓ แห่งปฏิญญา เนื่องด้วย
ข้อ ๔ แห่งโปรโตคอลลว่าด้วยอำนาจศาล มีความว่า "เมื่อประโยชน์แห่งการรับรองให้
ฝรั่งเศสมีส่วนในการศาลยุติธรรม รัฐบาลสยามขอเสนอว่า ทราบใดที่ศาลต่างประเทศ
ยังคงมีอยู่ ก็จะต้องใช้ที่ปรึกษากฎหมายชาวฝรั่งเศสโดยเงื่อนไข เช่นเดียวกันที่มีอยู่การ
บัดนี้ และถ้าสามารถเป็นไปได้ ก็จะขยายการใช้ต่อไปอีก อนึ่งรัฐบาลยอมรับต่อไปว่า
ทราบใดที่รัฐบาลยังคงใช้ที่ปรึกษากฎหมายชาวต่างประเทศอยู่ ประโยชน์ของฝรั่งเศสใน
เรื่องนี้จะไม่ถูกพลี เพื่อประโยชน์แห่งประเทศอื่นเลยเป็นอันขาด"

๒.๒.๑.๔. สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา ตามโปรโตคอลลว่าด้วยอำนาจศาล
คดีทนายสัญญาที่ทำไว้กับประเทศต่าง ๆ คดีที่คนในบังคับของประเทศเหล่านั้นเป็นคู่ความ
คู่ความยอมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คดีความคำพิพากษาศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และในระหว่าง
ที่สิทธิของตนยังคงมีอยู่ตามสัญญา จะฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้แต่
เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่ส่วนฝรั่งเศสนั้น
เมื่อปฏิบัติตามโปรโตคอลล ทำให้ฎีกาได้แต่เฉพาะปัญหากฎหมายนั้นสำหรับคดีที่ตกอยู่ในอำนาจศาล
ต่างประเทศเท่านั้น บัดนี้เมื่อศาลต่างประเทศเป็นอันเลิกไปแล้ว จึงเป็นที่เข้าใจว่าคู่ความ
ยอมฎีกาได้ทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง

๒.๒.๑.๕. ในเรื่องจัดการทรัพย์สินมรดก อันไม่มีข้อพิพาทนั้น ได้มีคำมั่น
ของรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษ ตามหนังสือลงวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ ว่า....
"เพื่อที่จะป้องกันผลประโยชน์ของคนในบังคับอังกฤษซึ่งเกี่ยวข้องกับแกคคิตที่ไม่มีข้อพิพาท เพื่อ
ได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันฉบับใหม่นี้แล้ว รัฐบาลสยามก็มีความยินดีที่จะให้กงสุลคงมีอำนาจ

จัดการใดต่อไปเหมือนที่ใดกระทำอยู่ในเวลานี้ ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท บรรดาที่เกี่ยวของ
 กับทรัพย์สินบุคคลของคนที่ในบังคับอังกฤษจดทะเบียนก่อนสัญญาและระเบียบการที่พนักงานสูงสุด
 ปฏิบัติในเรื่องคดีที่ไม่มีข้อพิพาทเกี่ยวของแก่ทรัพย์สินบุคคลของคนที่ในบังคับอังกฤษ จดทะเบียน
 ภายหลังสัญญา ตามข้อ ๓ แห่งสัญญาปี พ.ศ. ๒๓๘๘ ก็ให้คงมีอยู่จนกว่าจะถึงเวลาที่จะมี
 กฎหมายไทยว่าด้วยสืบมรดกและพิสูจน์มรดก

๒.๒.๒. การผูกขาด เนื่องจากในสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลาย นอกจากฝรั่ง
 สเปน อังกฤษ และอเมริกา มิได้มีข้อจำกัดหรือผูกมัดรัฐบาลไทยในการผูกขาดสัญญาตามสนธิ
 สัญญากับฝรั่งเศษข้อ ๑๔ มีว่า..."อัครราชทูตแห่งสัญญานี้บัญญัติว่า ในเวลานี้ไม่มี ความตั้งใจที่จะ
 ตั้งการผูกขาดหรือการผูกขาดอย่างใด ๆ นอกจากที่มีอยู่แล้ว ณ บัดนี้ในอาณาเขตของแคว
 ละฝ่าย ในกรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจักใคร่ตั้งการผูกขาดหรือการผูกขาดอย่างใดขึ้นใหม่ ฝ่าย
 ฝ่ายนั้นจักพึงปรึกษาหารือกับอีกฝ่ายหนึ่งเสียก่อน เพื่อให้การที่จะกระทำเช่นนั้น เป็นเรื่อง
 ทำความเสียเปรียบแก่ความเกี่ยวพันทางพาณิชย์ระหว่างสองประเทศนั้น แต่เพียงอย่างน้อย
 ที่สุดที่จะพึงเป็นได้" สัญญาคาชาขายกับอังกฤษข้อ ๑๔ มีว่า "ภาคีแห่งสัญญานี้แต่ละฝ่ายรับว่า
 เพื่อมีความเจตนาที่จะตั้งการผูกขาดอย่างใด ๆ ขึ้น จะแจ้งความนั้นให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ
 เพื่อจะได้คิดอ่านกันให้การผูกขาดนั้น เป็นเรื่องกีดกันอย่างน้อยที่สุดที่จะพึงเป็นได้ต่อการคา
 ขายในระหว่างอาณาเขตของภาคีแห่งสัญญานี้ทั้งสองฝ่ายเมื่อใดตั้งการผูกขาดอย่างใด ๆ
 เช่นนั้นขึ้นแล้ว ปัญหาเรื่องการไต่ราคาทดแทนและเรื่องจำนวนเงินค่าทดแทน ถ้าหากมี ซึ่ง
 จะต้องจ่ายให้แก่คนในบังคับ หรือบริษัทหรือหุ้นส่วน หรือสมาคมของภาคีแห่งสัญญานี้ฝ่ายใด
 ที่ตั้งอยู่ในอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องตกลงโดยความปรองดองกันในระหว่างภาคีแห่ง
 สัญญาทั้งสองฝ่าย หรือโดยทางอนุญาติกุลาการ...." สัญญากับอเมริกาข้อ ๓ มีว่า
 "ยกเว้นเสียแต่สินค้าที่เป็นสุราหรือดินหรือเหล็ก หรือสุราประกอบด้วยอัลกอฮอล์และน้ำ
 อัลกอฮอล์ และฝิ่น และสิ่งที่ทำจากฝิ่น และโคกะอิน เฮโรอิน และยาเมาอื่น ๆ ซึ่ง
 อยู่ในความเห็นควรห้ามที่กำหนดไว้ในหนังสือระหว่างนานาประเทศว่าด้วยฝิ่น ทำที่กรุงเฮก
 เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ค.ศ. ๑๘๑๒ และสรรพาวุธและเครื่องอาวุธต่าง ๆ แต่การคาขาย
 ของเหล่านี้ ประเทศฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ทำสัญญานี้ย่อมมีอำนาจซึ่งไม่ขัดกับลักษณะว่าด้วย
 ประเทศที่โปรดให้โดยนโยบายอย่างยิ่ง ที่จะทำข้อมบังคับ และจำกัดการคาขายนั้นได้ตาม
 ขอบใจภายในอาณาเขตและเรื่องขึ้นของประเทศนั้น อนึ่งการที่บุคคลหรือพวกใด ๆ เอา

สินค้าที่ใดเกิดขึ้นหรือโคทำขึ้นในประเทศที่ทำสัญญาใหญ่ในฝ่ายหนึ่งชายหรือชายต่อภายใน
อาณาเขตหรือเมืองขึ้นของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น จะต้องยกเลิกจากความวากัดหรือขัดแย้งต่าง ๆ
ของรัฐบาลซึ่งเป็นความมุ่งหมายหรือใช้กันอยู่เพื่อจะตั้งหรือเพื่อบำรุงการผูกขาดหรือการ
ผูกขาดอย่างใด ๆ สำหรับเป็นผลกำไรของรัฐบาลหรือของบุคคลหรือของนอกอันหนึ่งนั้น"

๒.๒.๓. ภาษีศุลกากร สัญญาต่าง ๆ ที่ผูกมัดไทยอยู่ได้แก่สัญญากับอังกฤษและ
อิตาลี ตามสัญญากับอังกฤษมีความว่า "ของบางอย่างที่ทำขึ้นในอาณาเขตอังกฤษ เช่น
คานดิบ คายเย็บผ้า และสิ่งอื่น ๆ ที่ทำด้วยฝ้าย เหล็ก และเหล็กกล้าและสิ่งต่าง ๆ
ที่ทำขึ้นด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า และเครื่องจักรกับส่วนของเครื่องจักรนั้น เพื่อทำเข้ามา
ในประเทศไทย ฝ่ายสยามจะเก็บภาษีขาเข้าเกินกวารอยละ ๕ แห่ง ราคาตั้งของนั้น ๆ
ไม่ได้" แต่ขอจำกัดนี้จะใช้ได้ภายในระยะเวลาสิบปีแรก ตั้งแต่วันเริ่มใช้หนังสือสัญญา
เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นต้นไป ส่วนสัญญากับอิตาลีได้จำกัดภาษีศุลกากร
สำหรับสินค้าบางชนิดเช่นกัน ขอจำกัดเช่นนี้มีกำหนดใช้ภายในระยะเวลา ๑๐ ปี นับแต่
วันที่ใช้สัญญาเป็นต้นไป คือ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ สำหรับประเทศอื่น ๆ ที่มีสัญญา
ทางพระราชไมตรีนั้น เนื่องจากอาศัยขอสัญญาว่าควยชาติที่โปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง
ประเทศเหล่านั้นจึงพลอยได้รับประโยชน์ในส่วนเหล่านี้ด้วย

๒.๒.๔. สิทธิในการถือที่ดินกับการป่าไม้และแร่ สัญญากับอังกฤษขอ ๘ วรรค
ต้น วางหลักไปในทางควยที่ปฏิบัติเป็นอย่างเดียวกัน แต่ในวรรคสุดท้ายเป็นผลให้คนในบังคับ
ของเขาดูถือกรรมสิทธิในที่ดินของไทยไว้อย่างเดียวกับคนไทย ส่วนคนไทยจะมีสิทธิใน
ดินแดนอังกฤษก็เพียงเท่าชาติที่โปรคให้ได้ประโยชน์อย่างยิ่ง สัญญากับประเทศอื่น ๆ ถือ
หลักที่จะให้ประโยชน์อย่างชาติที่โปรคอย่างยิ่ง บางประเทศใช้วิธีควยที่ปฏิบัติเป็นอย่าง
เดียวกัน นอกจากนั้นสัญญากับอังกฤษขอ ๕ คนของอังกฤษเข้ามาทำการป่าไม้การแร่ได้
อย่างเดียวกับคนไทยด้วย

๒.๒.๕. การเรียกเกณฑ์เป็นทหาร (Military exactions)
สัญญากับอังกฤษขอ ๔ ฝรั่งเศสขอ ๘ ญี่ปุ่น ขอ ๑ โปรตุเกสขอ ๓ สเปนขอ ๓ อเมริกา
ขอ ๑ ไม่ยอมให้มีการเรียกเกณฑ์เพื่อการทหารเลย สัญญากับเนเธอร์แลนด์ขอ ๑ กับ
สวีเดนขอ ๒ ยอมให้ทำได้เหมือนอย่างปฏิบัติกับคนพื้นเมือง เบลเยียมขอ ๓ ยอมให้

ทำได้ แต่ต้องใช้เวลาทดแทน

๒.๒.๖. การเดินเรือ ในฐานะการที่เป็นอยู่ ตามสัญญาฉบับเบลเยียม
ฝรั่งเศส เยอรมัน อังกฤษ อิตาลี และญี่ปุ่น คนของชาติเหล่านี้มีสิทธิเดินเรือใน
น่านน้ำของไทยได้อย่างเดียวกับคนไทย คงสงวนไว้แก่การค้าชายฝั่ง

๒.๒.๗. อนุสัญญาว่าด้วยอินโดจีน ในฐานะที่เป็นอยู่ตามสัญญาฝรั่งเศสสงวนสิทธิ
ไว้ให้คนของอินโดจีนฝรั่งเศสที่มาทำการเพาะปลูกในที่ดินฝั่งของไทย

สนธิสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศที่ก่อให้เกิด

ความไม่เสมอภาคกับประเทศไทย

ประเทศที่มีสัญญาทาง พระราชไมตรีกับไทย	วันลงนาม	วันแลกเปลี่ยน สัตยาบัน	วันรับใช้	วันครบอายุ
สหรัฐอเมริกา	๑๖ มี.ค. ๒๔๖๓	๑ ก.ย. ๒๔๖๔	๑ ก.ย. ๒๔๖๔	๑ ก.ย. ๒๔๗๔
ญี่ปุ่น	๑๐ มี.ค. ๒๔๖๖	๒๒ มี.ค. ๒๔๖๗	๒๔ มี.ค. ๒๔๖๗	๒๔ มี.ค. ๒๔๗๗
ฝรั่งเศส	๑๔ ก.พ. ๒๔๖๗	๑๒ มี.ค. ๒๔๖๘	๑๒ มี.ค. ๒๔๖๘	๑๒ มี.ค. ๒๔๗๘
อินโดจีน	๒๕ ส.ค. ๒๔๖๘	๒๘ มี.ย. ๒๔๗๐	๒๘ มี.ย. ๒๔๗๐	๑๒ มี.ค. ๒๔๗๘
เนเธอร์แลนด์	๘ มี.ย. ๒๔๖๘	๒๔ ส.ค. ๒๔๖๘	๒๔ ส.ค. ๒๔๖๘	๒๔ ส.ค. ๒๔๗๘
อังกฤษ	๑๔ ก.ค. ๒๔๖๘	๓๐ มี.ค. ๒๔๖๘	๓๐ มี.ค. ๒๔๖๘	๓๐ มี.ค. ๒๔๗๘
สเปน	๓ ส.ค. ๒๔๖๘	๒๘ ก.ค. ๒๔๖๘	๒๘ ก.ค. ๒๔๖๘	๒๘ ก.ค. ๒๔๗๘
โปรตุเกส	๑๔ ส.ค. ๒๔๖๘	๓๑ ก.ค. ๒๔๖๘	๓๐ ส.ค. ๒๔๖๘	๓๐ ส.ค. ๒๔๗๘
เดนมาร์ก	๑ ก.ย. ๒๔๖๘	๑๓ มี.ค. ๒๔๖๘	๒๘ มี.ค. ๒๔๖๘	๒๘ มี.ค. ๒๔๗๘
สวีเดน	๑๘ มี.ค. ๒๔๖๘	๒๕ ก.ค. ๒๔๖๘	๒๕ ก.ค. ๒๔๖๘	๒๕ ก.ค. ๒๔๗๘
อิตาลี	๘ พ.ค. ๒๔๖๘	๑๘ มี.ค. ๒๔๖๘	๑๘ มี.ค. ๒๔๖๘	๑๘ มี.ค. ๒๔๗๘
เบลเยียม	๑๓ ก.ค. ๒๔๖๘	๒๕ มี.ค. ๒๔๖๘	๒๕ มี.ค. ๒๔๖๘	๒๕ มี.ค. ๒๔๗๘
นอร์เวย์	๑๖ ก.ค. ๒๔๖๘	๘ ก.พ. ๒๔๖๘	๘ ก.พ. ๒๔๖๘	๘ ก.พ. ๒๔๗๘
เยอรมัน	๗ เม.ย. ๒๔๗๑	๒๔ ก.ค. ๒๔๗๑	๒๔ ก.ค. ๒๔๗๑	๒๔ ก.ค. ๒๔๗๖
สวีตเซอร์แลนด์	๒๘ พ.ค. ๒๔๗๔	๑๖ มี.ค. ๒๔๗๔	๑๖ มี.ค. ๒๔๗๔	๑ ปีและแจ้งดวง หน้า ๖ เดือน

หมายเหตุ ทั้งนี้เพื่อสัญญาครบกำหนดสิ้นอายุแล้ว สัญญายังไม่สิ้นผลบังคับที่เดียว เพราะสัญญามีข้อความ
 ท่อไปว่า... "ถ้าอัครราชทูตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้แจ้งความจำนงที่จะเลิกสัญญานี้ล่วงหน้า ๖ เดือน หรือ ๑๒
 เดือน ก่อนสิ้นกำหนดหนึ่งปี หรือ ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี สัญญานี้จะคงเป็นอันใช้ต่อไปจนกว่าจะสิ้นกำหนด
 ๖ เดือน หรือ ๑๒ เดือน นับแต่วันที่อัครราชทูตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะได้บอกเลิกสัญญานี้..."

หมายความว่า ถ้าให้สัญญานันดินอายุตามกำหนด ๑ ปี ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี ก็จะต้องแจ้งความจำนงขอเลิกสัญญาไปให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าเป็นเวลา ๖ เดือน หรือ ๑ ปี ก่อนสิ้นกำหนดอายุสัญญาแล้วแต่กรณี ถ้าหากว่าไม่มีการบอกเลิกสัญญาดังกล่าวนั้นแล้ว สัญญาก็คงเป็นอันใช้ต่อไป

๒.๓ การดำเนินนโยบายเพื่อยุทธฐานะภาพของประเทศให้เสมอกับนานาชาติ

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎร ได้วางหลักการปกครองประเทศ ๖ ประการ และหลักข้อที่ ๑ ได้แก่ว่า จะต้องรักษาความเอกราชทั้งหลาย เช่นเอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง ๖ ด้วยหลักการบริหารประเทศนี้รัฐบาลจึงได้ดำเนินการเจรจากับประเทศต่าง ๆ ที่มีสนธิสัญญากับไทย เพื่อปลดเปลื้องบรรดาข้อผูกมัดทั้งด้านศาลและด้านภาษี อันเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าและเพื่อให้ประเทศมีเอกราชสมบูรณ์มีฐานะเท่าเทียมกับนานาชาติ

๒.๓.๑. การดำเนินการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญากับสหรัฐอเมริกาก่อนการประกาศยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคเพื่อทำสนธิสัญญาเสมอภาคใหม่

เนื่องจากรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพระยาพหล พุฒบุญเสนาได้พิจารณาเห็นว่าสนธิสัญญาของไทยกับนานาประเทศใดก็ตามที่ความเสียเปรียบต่อประเทศไทยอย่างยิ่ง ทำให้ประเทศไทยไม่มีเอกราชสมบูรณ์ทั้งทางศาล ทางภาษี อันเป็นข้อผูกมัดให้ประเทศไทยไม่มีฐานะเท่าเทียมกับประเทศอื่น ๆ ทั้งที่ไทยได้เป็นประเทศเอกราช มีกฎหมายและการปกครองที่ทันสมัย และเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติ ซึ่งเป็นองค์การนานาชาติ ประเทศไทยควรจะได้มีฐานะเท่าเทียมกับนานาประเทศที่เป็นสมาชิกด้วย รัฐบาลจึงดำริที่จะเจรจากับแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติที่มีสนธิสัญญากับไทย เพื่อยุทธฐานะของประเทศให้เท่าเทียมกับประเทศต่าง ๆ แต่เนื่องจากบรรดาสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าขายระหว่าง

๕. หน้า ๑๔, หมวดสนธิสัญญา หมูการดำริทำสนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๗๔ - ๒๔๗๕

๖. วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) ประวัติศาสตร์ชาติไทย (ศิลปบรรณาคาร, พระนคร ๒๕๑๒) หน้า ๑๒๗

ไทยกับนานาประเทศที่ใกล้เคียงเมื่อ พ.ศ. 2463 - พ.ศ. 2469 ส่วนมากจะเดินดูภายใน
 ใน พ.ศ. 2479 การแก้ไขสนธิสัญญาเหล่านี้เพื่อปลดปล่อยอินเดียเปรียบของฝ่ายไทย
 จึงจะมีขึ้นอีก แม่นสนธิสัญญาระหว่างไทยกับอเมริกาจะเดินดูแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลแต่ละ
 ฝ่ายยังไม่บอกเลิก ก็ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป แต่เนื่องจากสนธิสัญญาของอเมริกาที่มี
 ขบวนการอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีขบวนการอย่างเดียวกันในสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ คือ ข้อที่
 ห้ามมิให้สัญชาติการผูกขาดสินค้าใด ๆ เว้นแต่บางอย่าง ซึ่งระบุไว้ในสัญญา ก็ดู
 ผิดกับยาเสพติด และอาวุธยุทโธปกรณ์ ซึ่งไทยไม่ยากให้มิขอสห้ามเช่นนี้ไว้ เพราะอาจจะ
 ขังการผูกขาดสินค้าบางอย่าง เช่นยาสูบ เป็นต้น ดังนั้นจึงพิจารณาที่จะขอแก้ไขสนธิสัญญา
 กับอเมริกาเสียชั้นหนึ่งก่อน คณะรัฐมนตรีจึงอนุมัติให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ
 เจริญขอแก้ไขหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี และการค้าขายกับอเมริกา เฉพาะข้อ 3
 ว่าด้วยการผูกขาดก่อน ส่วนข้ออื่น ๆ ให้รอไว้เจรจาแก้ไขกันต่อไปเพื่อไทยเจรจาแก้ไข
 สนธิสัญญากับประเทศต่าง ๆ ใน พ.ศ. 2479 และการแก้ไขคราวนี้นั้นควรเป็นการแก้ไข
 เพิ่มเติม มิใช่เป็นการแก้ไขสนธิสัญญาใหม่

ในการดำเนินการตามขั้นต้น Preliminary negotiation
 รัฐบาลได้อนุมัติให้นายคีเวนต์ ที่ปรึกษาประจำกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งรู้จักกับ
 ประธานาธิบดีรูสเวลต์ ไปทำการเจรจาตาม ในโอกาสที่นายคีเวนต์จะออกเดินทาง
 ทางไปพักรักษาสุขภาพที่อเมริกา เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2476 และกระทรวงการต่าง
 ประเทศได้แต่งตั้งให้กระทรวงทูตไทยประจำอเมริกา หม่อมเจ้า คำรณิศกรวงศ์เทวกุล
 เป็นผู้มิอำนาจเต็มในการเจรจา และลงนามแทนรัฐบาล ต่อมารัฐบาลไทยได้รับแจ้งว่า
 ตามที่นายคีเวนต์ได้ไปยื่นข้อเสนอลดข้อแก้ไขคณนาย เฮอรัฟเบค หัวหน้าแผนกบูรพาเทศ
 ของกระทรวงการต่างประเทศอเมริกา เมื่อ 23 ตุลาคม 2476 นั้น ในวันที่ 11
 ธันวาคม ปีเดียวกันฝ่ายอเมริกายอมรับข้อเสนอลดข้อแล้วแต่ได้แก้ไขบางบางคำ⁷ และ
 ขอให้ลงนามในหนังสือสัญญาแก้ไขสนธิสัญญาครั้งนี้ที่กรุงวอชิงตัน แต่การขอแก้ไขสนธิสัญญา
 ครั้งนี้ไม่สำเร็จ จนกระทั่งประเทศไทยได้ยุติการเจรจาลดข้อแก้ไขสนธิสัญญานี้ ในวันที่

7. หมวดสนธิสัญญา หมู่ สนธิสัญญากับอเมริกา หน้า 1

11 ธันวาคม 2478 และได้ใช้วิธีการขอยกเลิกสนธิสัญญากับอเมริกาพร้อมกับขอประทุษร้าย
อื่น ๆ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2479 และทำสนธิสัญญากันใหม่

ความล้มเหลวของการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญากับอเมริกาครั้งนี้ เป็นผลมาจากปัจจัยการเมืองภายในประเทศและการเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้น ดังที่นายเฮอรัลด์เบตต์แห่งนครรัฐไทยว่า "ยังไม่พร้อมที่จะแก้ไขสนธิสัญญา เนื่องจากสถานะการเศรษฐกิจเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการผูกขาดโคเบเปลี่ยนแปลงไป และเนื่องด้วยฐานะการเมืองในประเทศไทยไม่แน่นอน กับทั้งมีอุปสรรคขึ้นในการแก้สนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ⁸ และทำให้ไทยลดการแก้ไขสนธิสัญญาพร้อมกับการแก้สนธิสัญญากับนานาประเทศใน พ.ศ. 2479 ตามที่อเมริกาเปลี่ยนนโยบายนี้เพราะกลัวว่ารัฐบาลไทยจะดำริตั้งการผูกขาดน้ำมัน และสิ่งที่ทำจากน้ำมัน อันเป็นผลกระทบบกกระเทือนอเมริกาขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเกิดปัญหาขึ้นในอเมริกาขึ้น หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่า บริษัทน้ำมันของอเมริกาและแนชแนลคิตตี้แบงก์ ได้เลิกสาขาในแมนจู๊กแล้ว เพราะไม่มีธุรกิจ ชาวอเมริกาไม่พอใจมาก ด้วยเหตุที่รัฐบาลแมนจู๊กภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นตั้งภาษีผูกขาดน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้น ซึ่งเป็นการกระทำของญี่ปุ่นต่ออเมริกา เพราะอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือรัฐบาลจีนรบกับญี่ปุ่นในกรณีแมนจูเรีย อเมริกาเกรงว่าไทยจะผูกขาดเงินเดียวกันบ้างเพราะไทยได้ขอเจรจาเรื่องขอยกเลิกการผูกขาดสินค้าด้วย อเมริกาจึงขอยับยั้งไว้ก่อน นอกจากนั้นได้เกิดข่าวลือขึ้นทั่วไปในยุโรปและอเมริกาว่า ได้มีวิเวกรชาวจีน 200 คนกับกรรมกร 20,000 คน กำลังวุ่นอยู่กับการชุกคอคกระ⁹ ปัญหาทำให้อเมริกาเกรงว่าไทยจะเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะกรณีที่ญี่ปุ่นถอนตัวออกจากที่ประชุมลกด้างนาวิแล้ว ญี่ปุ่นได้เป็นกำลังทางกองทัพเรือมากขึ้น จึงทำให้อเมริกาซึ่งมีปัญหาคัดแย้งกับญี่ปุ่นในเรื่องผลประโยชน์ในประเทศจีน ได้หาทางสกัดกั้นการแผ่ขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นลงมาทางใต้ และเกรงว่าไทยจะเข้ากับญี่ปุ่นเพราะได้

8. แท้ม 2, ทิวคสนธิสัญญา หมู่ สนธิสัญญาสยามกับอเมริกา
9. หนังสือพิมพ์ ดยามรวิวิ ฉบับที่ 24 เดาร์ที่ 6 มิถุนายน 2479 ปีที่ 1

มีสัมพันธไมตรีทางการค้ากันอย่างใกล้ชิดอยู่แล้ว ซึ่งปรากฏในรายงานของอัครราชทูตไทย ประจำอเมริกาต่อกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2478 ถึงการสนทนากับพระยาภิรมย์ภักดี อดีตรัฐมนตรี ผู้ซึ่งใกล้ชิดให้ความช่วยเหลือไทยในการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาครั้งนี้ยิ่งอย่างเต็มที่ว่า

อเมริกาเกรงว่าไทยจะถูกชกน้ำมัน และบุทรี เช่นเดียวกับแอฟริกาแล้ว จะเป็นอันตรายต่อดินค้าน้ำมันของอเมริกาในประเทศไทย พูถึงกรณีพิพาทกับญี่ปุ่น มีเพียงผู้คนที่มากถึงกับยอมให้ญี่ปุ่นชกคอคอดกระ อเมริกาเกรงไทยจะเข้ากับญี่ปุ่น ขอให้ไทยอยู่อย่างจีนที่พอรัดเซียอยู่พักหนึ่ง ปล่อยให้โซเวียตเข้ามายุ่งยามในประเทศมากมาย จนภายหลังคนจีนพวกภาคตะวันตกพากันถือลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามา รัฐบาลมาร์กซ์ก็เข้ามาก ก็ยากจนเหลือที่จะไล่พวกโซเวียตออกจากประเทศ และยากที่จะกลับใจพวกจีนที่เป็นคอมมิวนิสต์ให้ละทิ้งลัทธิที่เสียได้ จึงเกิดการพ่วงกันอยู่การบัดนี้ ขออย่างให้ไทยหลงใหลกับจีนใดหลวมตัวไปแล้วกับโซเวียตรัดเซีย¹⁰

และจากรายงานฉบับเดียวกัน ซึ่งอัครราชทูตไทยประจำอเมริกาได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า

"นโยบายของอเมริกาต่อไทยคงจะเปลี่ยนแปลงไปไม่ใคร่เห็นอกเห็นใจเราเหมือนก่อน ยกตัวอย่าง คือกลับใจไม่ยอมแก้สัญญาเสียเฉย ๆ โดยเหตุผลที่เราเฉื่อยชาเพิกเฉยเสียจนเกินเวลาอันควร กล่าวว่าจะอยู่ใน influence ของญี่ปุ่น ทั้งพระยาภิรมย์ภักดี กรม เจริญ และนายศศิเวนต์ ก็พากันไม่ยอมรับหน้าที่เป็นผู้แทนสยามในกาลประจำอนุาโตตุลาการกรุงเฮก... attitude ของรัฐบาลอเมริกา กระด้างไปเช่นนี้ยิ่งเอื้อใกล้ชิดกับเวลาที่ในหลวงได้ทรงพระราชดำริ¹¹"

สำหรับอิทธิพลของปัจจัยของการเมืองภายในประเทศที่มีผลต่อการขอแก้ไขสนธิสัญญาครั้งนี้ เนื่องจากเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนระบอบการปกครอง

10. หน้า 2 หมวด สนธิสัญญา หมู่ สนธิสัญญาสยามกับอเมริกา, เล่ม 3

11. เรื่องเดิม.

ประเทศ เติบโตภาพของรัฐบาลยังไม่มั่นคงเพียงพอทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลยุคพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ใช้อำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา เนื่องจากเกิดการขัดแย้งกันในสภาเรื่องนโยบายเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์¹² ต่อมาในวันที่ 19 มิถุนายน 2476 พระยาพลพลพยุหเสนาได้ทำการปฏิวัติล้มรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา และได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2476 ต่อมาเกิดกบฏโดยพระองค์เจ้าวรเดชฯ เมื่อวันที่ 11 - 23 ตุลาคม 2476 ได้เกิดการสู้รบเสียหายอย่างมาก หลังจากฝ่ายรัฐบาลได้รับชัยชนะแล้ว รัฐบาลต้องได้รับความกระทบกระเทือนอีก ๑ คือการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2477¹³ เหตุการณ์ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเมืองภายในประเทศนี้ เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เติบโตภาพของรัฐบาลไม่มั่นคงจึงทำให้อเมริกาอ้างเป็นข้อปฎิเสธในการแก้ไขสนธิสัญญากับไทย แต่ปัญหาที่อเมริกาไม่ยอมแก้ไขสนธิสัญญาครั้งนี้เป็นอิทธิพลของกรเมืองระหว่างประเทศมากกว่าการเมืองภายในประเทศ เพราะอเมริกา เกรงว่าจะเสียผลประโยชน์เรื่องน้ำมันของอเมริกาในประเทศไทย ประการหนึ่งและเกรงไทยจะเข้ากับญี่ปุ่นซึ่งอเมริกากำลังมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่ ในเรื่องผลประโยชน์ในประเทศอื่น และอเมริกาหาทางป้องกันไม่ให้ญี่ปุ่นเข้ามามีอิทธิพลทางภาคใต้อันจะเป็นผลกระทบกระเทือนถึงลัทธิปบิณศของสหรัฐ ทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นได้แสดงให้เห็นชัดแล้วว่า มีนโยบายรุกรานแผ่ขยายอาณาเขตในกรณีแมนจูเรีย โดยลาออกจากความเป็นสมาชิกของสันนิบาตชาติ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2475 และลาออกจากสนธิสัญญานาวีวอชิงตัน ใน พ.ศ. 2477 เป็นต้น ทำให้อเมริกาเกรงว่าไทยจะเข้ากับญี่ปุ่น จึงไต่ถามถึงการลงนามแก้ไขสนธิสัญญากับไทยดังกล่าว

ต่อมาเมื่ออัครราชทูตไทยได้ให้เหตุผลและชี้แจงนโยบายของไทยให้อเมริกาทราบ เรื่องน้ำมันซึ่งรัฐบาลสร้างถึงน้ำมันเพื่อเก็บน้ำมันไว้ใช้ทางราชการในยามจำเป็น

12. ผงบ สุริยันทร ประวัตินายกรัฐมนตรี , (ประจักษ์การพิมพ์, พระนคร, 2514) หน้า 32
 13. วิเทกกรณีย์ (นามแฝง) , เรื่องเกม, หน้า, ๕๐

และไทยไม่ใช่ประเทศผลิตน้ำมันตัวเอง จึงไม่สามารถจะทำการผูกขาดน้ำมันได้
 ส่วนเรื่องชุกคอคอดกระนั้น เป็นเรื่องไม่จริงดังแถลงการณ์ของรัฐมนตรีต่างประเทศ
 ซึ่งลงในหนังสือพิมพ์ Bangkok Times เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2479 ว่า...
 ชาวสื่อเรื่องชุกคอคอดกระได้มีแพร่หลายออกไป เพราะปรากฏว่ามีวิศวกรชาวเยอรมันคนหนึ่ง
 ได้ยื่นเรื่องราวเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ แสดงความประสงค์ขอรับภาระ
 เป็นผู้ดำเนินการชุกคอคอดกระเท่านั้น"¹⁴ อเมริกาได้แจ้งต่อไทยเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน
 2478 ว่าอเมริกาจะพิจารณาการขอแก้ไขสนธิสัญญาข้อ 3 กับไทยใหม่ แต่รัฐบาลไทย
 โภยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2479 ให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ
 ยกเลิกสนธิสัญญาเสียเปลี่ยนแปลง และให้ทำสนธิสัญญาใหม่กับนานาประเทศ¹⁵ กระทรวง
 การต่างประเทศจึงแจ้งให้อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาแจ้งการเจรจาขอ
 แก้ไขสนธิสัญญากับอเมริกาไว้ก่อน ฉะนั้นการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญาทางพระราชไมตรี
 และการค้าขายกับอเมริกาเฉพาะข้อ 3 ว่าด้วยการผูกขาดจึงยุติ ลงในวันที่ 11 ธันวาคม
 2479¹⁶

2.3.2. การเจรจายกเลิกสนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขตทั้งหมดและทำสนธิ
 สัญญาเสมอภาคใหม่กับนานาประเทศ

ด้วยการบริหารประเทศที่ยึดหลัก ๑ ประการของคณะราษฎร รัฐบาลไทยมี
 พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ใฝ่ฝันที่จะยกฐานะของประเทศไทยให้
 เสมอกับนานาชาติในสังคมการเมืองระหว่างประเทศ จึงพยายามปลดปล่อยผูกมัดตามสนธิสัญญา

14. สยามรีวิว, เรื่องเดิม.

15. เล่ม 14, คำพิพากษาแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศ, เล่ม 1, พ.ศ. 2478

16. หมวดสนธิสัญญา หมู่ สนธิสัญญาสยามกับอเมริกา, เล่ม 2

แต่เดิมมาเพื่อให้ประเทศใดมีเอกราชสมบูรณ์ โดยได้ประกาศในกฎหมายต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มรพ 5 และ 6 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติว่าด้วยธรรมนูญศาลได้ประกาศออกมาเป็นลำดับ และใช้ครบถ้วนใน พ.ศ. 2478¹⁷ แล้วคณะรัฐมนตรีได้ดำเนินการประชุมพิจารณาการยกเลิกสนธิสัญญาเดิมกับประเทศต่าง ๆ ทั้งหมดและให้ทำสัญญากันใหม่ ในวันที่ 5 ตุลาคม 2479 โดยอนุมัติหลักการของกระทรวงการต่างประเทศ* ให้ส่งบันทึกบอกเลิกสัญญาให้สถานทูตทราบล่วงหน้าไว้ล่วงหน้าหนึ่งก่อน (preliminary notice) เมื่อยื่นหนังสือไปแล้ว 2 สัปดาห์ จึงบอกเลิกสนธิสัญญา โดยกำหนดว่าให้หนังสือบอกเลิกสนธิสัญญาถึงรัฐบาลประเทศต่าง ๆ พร้อมกันในวันที่ 5 พฤศจิกายน 2479 แล้วส่งร่างสนธิสัญญานับใหม่ไปด้วยและอนุมัติให้กระทรวงการต่างประเทศตั้งที่ปรึกษาฝ่ายไทย กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นผู้เจรจาแก้ไขสนธิสัญญาคราวนี้ สำหรับการเจรจานั้น กระทรวงการต่างประเทศถือหลักว่า จะควรเจรจากันที่กรุงเทพฯ หรือในต่างประเทศก็ได้แล้วแต่ใคร เป็นผู้ส่งร่างหนังสือสัญญานับใหม่ไป ถ้ากระทรวงเป็นผู้ส่งไปก็ควรเจรจกันที่กรุงเทพฯ ถ้าสถานทูตส่งไปก็ควรเจรจากันที่สถานทูต สำหรับประเทศมหาอำนาจคือ อเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น การเจรจากันทำที่กรุงเทพฯ การเจรจายกเลิกสนธิสัญญาเดิม (denunciation) และทำสนธิสัญญาใหม่เป็นแบบเดียวกันทั้งหมด (uniformity) โดยใช้หลักแห่งความเสมอภาค ถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน (principle of reciprocity) หลักความ

17. นราธิปพงศ์ประพันธ์, (พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น), การแกสนธิสัญญา เทวทวารวดี ตอนที่ 6 - 11 พ.ศ. 2481 หน้า 1395
 * การประชุมเพื่อสรุปหลักการที่จะเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศครั้งที่ 1 ใน 14 กรกฎาคม 2479 ณ. กระทรวงการต่างประเทศโดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และกรรมการอีก 8 ท่าน

เป็นธรรม (principle of equality) และหลักคุณประโยชน์แก่กันและกัน (principle of mutual benefit) นี้การเจรจาได้ดำเนินมาตั้งแต่ 5 พฤศจิกายน 2479 และได้สิ้นสุดลงในปลายปี พ.ศ. 2480 โดยที่ทุกประเทศให้ความยินยอมยกเลิกสนธิสัญญาเดิมทั้งหมดและทำสนธิสัญญาใหม่กับไทยด้วยความเสมอภาคกัน ดังปรากฏในหนังสือของนายกรัฐมนตรีเพื่อขอความเห็นชอบต่อสภาตามมาตรา 54 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ลงวันที่ 29 มกราคม 2481 ว่า

"หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีการค้าชายและการเดินเรือมีลักษณะควรแก้ไข

1. ข้อจำกัดสิทธิสภาพ ในเรื่องอำนาจศาล บรรดาประเทศที่ทำสัญญา (ยกเว้นเยอรมันและสวีเดนเซอร์แลนด์) มีสิทธิถอนคดีไต่จนกว่าจะได้ออกประมวลกฎหมายครบถ้วนแล้วเป็นเวลา 5 ปี ในเรื่องอำนาจเก็บภาษีอากร มีข้อจำกัดการเก็บและการคืนค่าบางอย่างมีกำหนดเวลา 10 ปี ถึงแม้ว่าจะพ้นกำหนดเวลา 10 ปี ที่ว่านี้แล้ว ก็ไม่ควรจะให้หนังสือสัญญาซึ่งมีข้อความจำกัด เช่นนี้ปรากฏอยู่

2. ข้อผูกมัดประเทศสยามฝ่ายเดียว เช่นข้อผูกมัดการคืนอากรในเมื่อนำของกลับออกไป ข้อผูกมัดมิให้เก็บสุภาษกรในเขต 25 กิโลเมตรตามชายแดนแม่น้ำโขง ข้อผูกมัดให้คนในบังคับอังกฤษถือกรรมสิทธิ์หรือตั้งหารับทรัพย์สินได้เหมือนคนไทย และข้อผูกมัดให้บุตรและหลานของชาวยุโรปและบุตรของชาวเอเชียที่เกิดในประเทศสยามแต่คนชาติอังกฤษ และฝรั่งเศส จดทะเบียนเป็นคนชาติอังกฤษ และฝรั่งเศสได้

3. ข้อจำกัดนโยบาย เช่น ข้อห้ามการผูกขาด และข้อที่ไม่อำนวยความสะดวกการเรียกรองเพื่อราชการทหาร

คณะรัฐบาลในปีที่แล้ว ๆ มา จึงได้มีนโยบายที่จะแก้หนังสือสัญญา ให้ประเทศไทยได้มีเอกราชสมบูรณ์ และให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสยามกับนานาประเทศเป็นไปตามหลักเสมอภาคโดยแท้ คือ ฉายหลักการค้าขายที่โดยปฏิบัติต่อกัน หลักความเป็นธรรม และหลักคุณประโยชน์แก่กันและกัน กับอีกประการหนึ่งเห็นว่า ถ้านั่งดูสัญญากับประเทศต่าง ๆ ได้เป็นรูปเดียวกันแล้ว จะเป็นการสะดวกในการไขหนังสือสัญญานั้น ๆ จึงได้ยกเลิก

เลิกบรรคานั่งสื่อสัญญาทางพระราชไมตรีการค้าขาย และการเดินเรือซึ่งใช้อยู่กับประเทศ
ต่าง ๆ ทุกประเทศและได้เสนอร่างไปใหม่เป็นรูปเดียวกันตั้งแต่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๘
รัฐบาลได้ดำเนินการเจรจากับประเทศต่าง ๆ จนลงนามในหนังสือสัญญาดังต่อไปนี้

สวีเดน	๕	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. เบอริน
เบลเยียม	๕	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ
(สำหรับเบลเยียมได้ทำเป็น ๒ ฉบับ คือสนธิสัญญาทางไมตรีพาณิชย์และการเดินเรือกับเบลเยียม และสหภาพเศรษฐกิจ เบลโกลักเซมเบอร์ก และ สนธิสัญญาการตั้งถิ่นฐานกับเบลเยียม)			
สวีเดน	๕	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. สตอกโฮล์ม
เคนมาร์ค	๕	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. โคเปนเฮเกน
สหรัฐอเมริกา	๑๓	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ
นอร์เวย์	๑๔	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. ออสโล
อังกฤษ	๒๓	พ.ย. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ
อิตาลี	๓	ธ.ค. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ
ฝรั่งเศส	๗	ธ.ค. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ
(สำหรับฝรั่งเศสกับจีน ความตกลงทางพาณิชย์และศุลกากรเกี่ยวกับอินโดจีน เมื่อเลิกขอห้าม การเก็บภาษีศุลกากรในเขต ๒๕ กิโลเมตรด้วย)			
ญี่ปุ่น	๘	ธ.ค. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ
เยอรมัน	๓๐	ธ.ค. ๒๔๘๐	ณ. กรุงเทพฯ ฯ

บรรคานั่งสื่อสัญญาที่โคลงนามเป็นไปตามหลักเกณฑ์

๑. ในเรื่องอำนาจศาล ประเทศที่สละสิทธิก่อนคดีได้ตามวิธีรัฐธรรมนูญของตน
ก็ได้สละสิทธินั้น (อังกฤษ ๒๓ พ.ย. , อิตาลี ๓ ธ.ค. , นอร์เวย์ ๓ ธ.ค. , เคนมาร์ค
๖ ธ.ค. , เบลเยียม ๑๔ ธ.ค.) ประเทศที่สละสิทธิไม่ได้ตามวิธีรัฐธรรมนูญของตน แต่
รับรองว่าจะไม่ใช่สิทธิได้ ก็ได้ให้คำรับรองเช่นนั้น (สวีเดน ๔ ธ.ค. , ฝรั่งเศส ๗ ธ.ค.)
แต่ประเทศที่สละสิทธิหรือรับรองว่าจะไม่ใช่สิทธิเช่นนี้ ร้องขอว่าให้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วย

กฎหมายขัดกัน (The Conflict of Laws) ซึ่งมีหลักการว่า ในเรื่องฐานะบุคคลนี้ ให้ใช้กฎหมายสัญชาติเป็นสำคัญและในระหว่างนี้ ขอให้ศาลใช้หลักการดังที่ใดเคยมีมาแล้วต่อไปด้วย ทั้งนี้เป็นไปตามหลักแห่งกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลและรัฐบาลก็คำริที่จะออกพระราชบัญญัติเช่นว่านี้อยู่แล้ว ส่วนประเทศซึ่งตามวิธีรัฐธรรมนูญของตน สละสิทธิหรือรับรองไม่ไค่ตั้งที่จำมาก็ไค่ยอมให้ยกเลิกสิทธิของตนก็ โดยหนังสือสัญญาที่ทำกันใหม่ และรับรองว่าจะรีบเสนอนั้นเพื่อไค่ได้สัคยามันโดยเร็ว (ญี่ปุ่นและอเมริกา) เยอรมันและสวิสเซอร์แลนด์ไม่มีสิทธิของตนก็.

๒. บรรดาขอกฎบัตรรัฐบาลสยามฝ่ายเดียว ไค่เป็นอันยกเลิกไป ในเรื่อง การเก็บศุลกากรตามชายแดนแม่น้ำโขงนั้น ไค่มีความตกลงทางพาณิชย์และศุลกากรเกี่ยวกับ อินโดจีน เพื่อไค่เป็นการสะดวกและเหมาะสมแก่สภาพการในชายแดนมีความว่า สินค้าใด ๆ ที่ประเทศทั้งสองฝ่ายประสงค์จะเก็บอากรที่ชายแดน ก็ไค่กล่าวไว้ใหม่ญี่ต่อท้ายความตกลง ซึ่งอาจเพิ่มเติมต่อไปไค่ ส่วนสินค้าอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ราษฎรในชายแดนนั้นไค่ตกลง กันว่าจะเก็บอากรก็ต่อเมื่อ ฝ่ายศุลกากรแต่ละฝ่าย ซึ่งจะไค่ตกลงกันเพื่อประโยชน์ดังกล่าวแล้ว

ในเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น สำหรับประเทศต่าง ๆ นอกจากอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลีไค่ตกลงกันให้ผลปฏิบัติอย่างชาติที่ไค่รับอนุเคราะห์นี้ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเป็น การถอยที่ถอยปฏิบัติต่อกัน ในส่วนอังกฤษ ฝรั่งเศสและอิตาลี ซึ่งแต่เดิมไค่มีสิทธิเท่าเทียม กันคนไทยนั้นต่อไปจะไค่ได้สิทธิเช่นนี้ แต่ไค่วางหลักไว้ว่า จะถือกรรมสิทธิ์ไค่โดยมีเงื่อนไข สงวนว่าจะวางเงื่อนไขอย่างไรไค่เพื่อความมั่นคงของชาติก็ไค่ ซึ่งไค่มีหนังสือแลกเปลี่ยนกับโศ ซักเจนว่า ฝ่ายไทยจะไค่สงวนที่ดินแห่งสาธารณสมบัติของแผ่นดินไว้ให้แก่คนไทย ส่วนที่ดิน ที่มีทรัพย์สินสิทธิเอกชนแล้วนั้นจะอนุญาตให้คนกรรมสิทธิ์ไค่เพื่อการต่าง ๆ นอกจากการประกอบ เกษตรกรรมทั้งนี้

เป็นอันว่าที่ดินส่วนมากในประเทศสยามจะไค่สงวนไว้ให้คนไทยเท่านั้น ขอกฎบัตรในการจดทะเบียนผู้ที่เกิดในประเทศสยามซึ่งมีบิดามารดาเป็นชาวต่าง ประเทศนั้น ก็เป็นอันว่ายกเลิกไป ไค่ตั้งแต่วันให้หนังสือสัญญาใหม่ บุคคลใด ๆ ที่เกิดใน ประเทศสยามจะไค่ถือว่าเป็นคนชาติสยามทั้งหมด แต่ฝ่ายอังกฤษรองขอว่า ผู้ที่มีสิทธิจดทะเบียน อยู่ก่อนวันให้หนังสือสัญญาใหม่นั้น ขอให้ไค่รับยกเว้นจากการรับราชการทหาร และฝ่าย

ฝรั่งเศสร้องขอว่า ทรายไตที่คนไทยซึ่งเกิดในประเทศฝรั่งเศสเลือกเป็นคนไทยได้ก็ขอให้
รัฐบาลพิจารณาควักคืนในคำขอสถานะสัญชาติสยามของคนชาติฝรั่งเศสที่เกิดในสยาม เพื่อเป็น
การ กอปรที่กอปรปฏิบัติต่อกัน.

๓. การผูกขาดและการเรียกให้ช่วยเขาราชการทหาร ก็เป็นอันกระทำได้
ตามหนังสือสัญญาใหม่ นอกจากนี้ก็ควางบทบัญญัติไว้ควยว่า ถ้าประเทศใดจำกัดปริมาณสินค้า
เขาออก เช่นมีโควตาหรือบังคับให้ขออนุญาต เป็นต้น สินค้าของแต่ละฝ่ายก็จะได้รับอนุญาต
ให้นำเข้าไปในประเทศนั้น ๆ ได้ ตามส่วนที่เป็นธรรม

๔. ส่วนข้อสัญญาทาง ขุนันก็เป็นไปตามแบบนิยระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐบาล
เห็นว่ายอมตกลงได้ โดยเหมาะสมแก่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และไม่ขัดต่อประโยชน์
แห่งชาติ คือให้ประโยชน์อย่างคนชาติพื้นเมือง ซึ่งเรียกว่าผลประโยชน์แห่งชาติพื้นเมือง

๕. ในระหว่างที่หนังสือสัญญาเก่าได้หมดอายุไปโดยการบอกเลิก และยังมีได้
ใช้หนังสือสัญญาใหม่นั้น ประเทศต่าง ๆ ได้ขอทำความตกลงชั่วคราวเพื่อให้คงได้โรสิทธิเดิมไป
ก่อน ทั้งนี้เป็นไปตามแบบธรรมเนียมระหว่างประเทศ ~~แต่~~ เพื่อให้ได้แลกเปลี่ยนสัจยสัมพันธ์กันโดย
เร็ว รัฐบาลได้กำหนดเวลาใช้ ๔ เดือนเป็นอย่างมาก และได้รับรองว่าจะรักษาสหิ
เฉพาะเท่าที่เกี่ยวกับรัฐบาล เว้นแต่ในกรณีอังกฤษซึ่งขอให้ทำเป็นขอมันสัญญาจึงได้วางเงื่อนไข
ว่า ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร^{๑๖}

ตามสนธิสัญญาใหม่นี้ไทยจึงได้ ~~อิสระภาพ~~ ในเรื่องอำนาจศาลและการภาษีอากร
กลับคืนมาโดยเต็มที่ ศาลยุติธรรมของไทยชำระคดีชาวต่างประเทศได้เหมือนคนไทย ส่วน
ศุลกากรและภาษีอากรอย่างอื่นก็เก็บได้ตามที่เห็นสมควร การเรียกเกณฑ์ทหารและตั้งการ
ผูกขาดก็ได้ และจะเอาบุคคลทั้งปวงที่เกิดในประเทศไทยไว้เป็นคนไทยก็ได้ และจะสงวน
ที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ยังไม่มีเจ้าของไว้ให้แก่นคนไทยก็ได้ ประเทศไทยจึงได้มี

๑๖. หน้า ๖, หมวดสนธิสัญญาไทยกับอเมริกา พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๐.

เอกราชสมบูรณ์ เสมอภาคกับนานาประเทศ

๓.๔ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้การเจรจายกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคและทำสนธิสัญญาใหม่สำเร็จตามความมุ่งหมายของไทย.

ความสำเร็จในการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคของไทยครั้งนี้เป็นผล ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของปัจจัยภายในประเทศเป็นสิ่งสำคัญกว่าอิทธิพลของปัจจัยภายนอกประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้สำเร็จสมตามเป้าหมายทุกประการ แตะตะเดียวกันในระยะเวลาที่ไทยขอแก้ไขสนธิสัญญาครั้งนี้ เหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศได้อำนวยให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายได้สำเร็จสมตามเป้าหมายด้วย

๓.๔.๑ ปัจจัยภายในประเทศที่เกื้อกูลต่อการเจรจาทำสนธิสัญญาใหม่

ภายหลังปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเพื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้นว่าประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญเกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนระบอบการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยนั้นหมายถึงคณะบุคคลผู้ครองอำนาจปกครองประเทศ คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและบรมเชื้อพระวงศ์ได้สูญเสียอำนาจลง และประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศแทนการเมืองภายในประเทศหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงมีลักษณะของการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มอิทธิพล ๓ กลุ่ม^{๑๗} ได้แก่พวกเชื้อพระวงศ์ (Royalist Conservatives) โดยมีพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นผู้นำที่พยายามจะนำอำนาจถวายนคืนแก่พระมหากษัตริย์ พวกเสรีประชาธิปไตย (Liberals) โดยมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ ซึ่งกลุ่มนี้ได้มีบทบาทที่เป็นกำลังทางการเมืองระหว่างระยะแรกของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการเป็นผู้นำในการวางแผนปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงทำให้นายปรีดี พนมยงค์มีอิทธิพลมาก

๑๗. Frank C Darling , Thailand and the United states, public Affairs press
Washington D.C. 1965, p.28

ในคณะรัฐบาล กลุ่มที่สามคือแกพวกทหาร (military) ได้กลายเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพล
 ทางการเมืองที่ละน้อยภายใต้การนำของพันโท ป.พิบูลสงคราม ซึ่งได้รับความนิยหลังจาก
 ที่ได้ทำในการปราบกบฏพระองค์เจ้าวรเดช ๑ สำเร็จเมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๗๖ อำนาจของ
 พวกเขาส่งพระวงศ์โค่นล้มลงภายใต้การพาแพะของพระองค์เจ้าวรเดช และภายใต้ที่พระ
 บาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโค่นล้มราชสมบัติแล้ว การเมืองของประเทศไทยในระบบ
 ประชาธิปไตยก็มีเสถียรภาพอย่างมั่นคง ลักษณะความมั่นคงและมีประสิทธิภาพของรัฐบาลไทย
 ในขณะนั้นได้เป็นปัจจัยในการเจรจาทำสนธิสัญญาสำเร็จผล

๓.๔.๑.๑ ภายหลังจากพระยาพหลพลพยุหเสนาได้ทำการปฏิวัติยึดอำนาจ
 ชำไลรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาแล้ว ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่
 ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๖^{๑๔} ถึงแม้จะก่อให้เกิดกบฏโดยพระองค์เจ้าวรเดช เพื่อนำอำนาจกลับคืน
 สู่พระมหากษัตริย์โดยอ้างเหตุผลว่ารัฐบาลโค่นลอยใญ่บุคคลกระทำการหมิ่นประมาทองค์พระประมุข
 ของชาติ และรับรองตัวนายปรีดี พนมยงค์ เขามารวมดำเนินการปกครองประเทศโดยลัทธิ
 คอมมิวนิสต์. กับเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติในขณะ
 เสด็จประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ ด้วยทรงชี้แจงเหตุผลว่าการกระทำของรัฐบาลมิได้ดำเนิน
 ไปตามทางในระบบประชาธิปไตย ได้ตัดรอนสิทธิของพระองค์ และมีพฤติกรรมเป็นไปในทาง
 เผด็จการ จึงพระราชหัตถเลขาสละราชสมบัติว่า

...ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตาม
 หลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของ
 ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถยินยอมให้ผู้อื่นใด คณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของ
 ข้าพเจ้าต่อไปได้..... ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม
 ให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหมดของข้าพเจ้าให้แก่ผู้อื่นใด คณะใด

๑๔. ประยูรช สิริพิพันธ์, ประวัติศาสตร์การเมืองไทย (พระนคร, โรงพิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๑๑)
 หน้า ๖๔



โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร์^{๑๘}

คณะรัฐบาลด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร จึงได้ัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อไป ในวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๙๙ เนื่องจาก ยังทรงพระเยาว์ชันษาอยู่ เสด็จทรงศึกษาอยู่ในประเทศสวิตต์ รัฐบาลจึงตั้งคณะผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ขึ้น กอปรด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัชน จาตุรพต พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยาอมราช (ปั้น สุขุม)^{๒๐}

เหตุการณ์เหล่านี้กลับทำให้กลุ่มพลเรือนที่นิยมประชาธิปไตยกับกลุ่มทหารได้รวม กำลังกันมั่นคงยิ่งขึ้น เนื่องจากได้รวมกำลังทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้วครั้ง หนึ่ง และได้มาร่วมกันต่อสู้กับกลุ่มเชื้อพระวงศ์อีก จึงทำให้พระยาพหลฯ มีความเข้มแข็ง เพราะได้ให้การสนับสนุนจากกลุ่มอำนาจ ๒ กลุ่ม อย่างเต็มที่ คือกลุ่มพลเรือนที่นิยมประชาธิปไตย กับกลุ่มทหาร^{๒๑} จึงสามารถทำลายอิทธิพลของพวกเชื้อพระวงศ์โคหมก ถึงแม้ว่าพระยาพหลฯ จะคุมสภาผู้แทนได้ไม่เค็ดขาดคงจะเห็นได้ว่าท่านต้องลาออกจากการ เป็นนายกรัฐมนตรีถึง ๓ ครั้ง เนื่องจากแพะแ่นเสียงในสภา แต่ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกทุกครั้ง กล่าวคือ ครั้งหนึ่งพระยาพหลฯ ลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๙๘ เพราะแพะแ่นเสียง ในสภาควยคะแ่นเสียง ๙๓ เสียงต่อ ๒๕ เสียงในปัญหาเกี่ยวกับการที่รัฐบาลได้ดำเนินนโยบาย เศรษฐกิจ โดยนำประเทศไทยเข้าไปผูกพันกับต่างประเทศในการ เข้าเป็นภาคีแห่งการจำกัด ยางระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลตกลงยอมรับข้อกำหนด "มูลค่าโควตา ๑,๕๐๐ ตัน" ไว้แล้ว ต่อภาคีแห่งการจำกัดยางรัฐบาลได้เสนอต่อสภาเพื่อให้สตัยบันสัญญานี้ ญัตติที่ถูกสมาชิกสภา กล่าวโจมตีว่ารัฐบาลยอมรับจำนวนโควตาน้อยเกินไป ในที่สุดการลงคะแ่นเสียงรัฐบาลเป็น

๑๘. คณะรัฐมนตรี (จัดพิมพ์) แถลงการณ์เรื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ (พระนคร, โรงพิมพ์ยงหลี, ๒๔๙๘) หน้า ๓๕๗.

๒๐. วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) เรื่องเดิม หน้า ๕๒๖.

๒๑. Frank C Darling, op. cit., p. 31.

ฝ่ายแพ่งกล่าว เมื่อนายกรัฐมนตรีลาออกแล้ว เจ้าพระยาตรีภุชกรมธิเบตร์ประธานสภา
ได้ขอร้องให้พระยาพหลฯ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกภายหลังที่ได้พยายามหาบุคคลอื่นเป็น
นายกรัฐมนตรีอยู่หลายวัน ในที่สุดได้มีพระบรมราชโองการประกาศให้พระยาพหลฯ เป็น
นายกรัฐมนตรีอีกเมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๗๗^{๒๒}

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๔๘๐ นายเลียง ชัยกาล ส.ส. จังหวัดอุบลราช
ธานีได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลควยสงสัยว่า ในระยะเวลาเพียง ๑๘ วันก่อนที่จะโอนกรมพร
ข้างที่ จากสำนักนายกรัฐมนตรีไปขึ้นกับกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๔๘๐
ได้มีการโอนโฉนดที่ดินของกรมพระคลังข้างที่ให้แก่บุคคลสำคัญ ๖๔ ราย ซึ่งที่ดินแต่ละแห่ง
นั้นขายไปในราคาที่ถูก และโดยที่ราษฎรมิได้รู้เห็นทั้งสิ้น กระทั่งสภาได้เปิดประชุมเมื่อวันที่
๒๗ กรกฎาคม ๒๔๘๐ และได้มีการเปิดอภิปรายการซื้อขายที่ดินของพระคลังข้างที่อย่างเต็มที่ทำ
ให้พระองค์เจ้าอาทิตย์ ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้นลาออก
และในวันเดียวกันนายกรัฐมนตรีและคณะได้ลาออกเช่นกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาได้
สอบสวนเรื่องนี้อย่างเต็มที่ แต่ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรก็แต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการชุดเดิม
ขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๔๘๐ และในวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๘๐ ได้มีพระบรมราชโ
การโปรดเกล้าฯ ประกาศแต่งตั้งพระยาพหลฯ ทลพยุหเสนาขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง
และตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ เพื่อแสดงว่าตนมิได้มีส่วนในการซื้อขายที่ดินรายนี้ พระยาพหลฯ จึง
สั่งให้ตั้งกรรมการขึ้นสอบสวน เพื่อได้ผลการสอบสวนแล้วจึงได้สั่งปลดข้าราชการที่เกี่ยวข้อง
และบังคับให้เวนคืนที่ดินทั้งหมดเรื่องจึงสงบลง

ในครั้งสุดท้ายซึ่งเป็นการสิ้นสุดการเข้าเป็นนายกรัฐมนตรีของพระยาพหลฯ แม้จะได้
รับการขอร้องให้เขาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกก็ตาม พระยาพหลฯ ก็ได้ขอร้องปฏิเสธเข้ารับตำแหน่ง
และเปิดโอกาสให้พันเอกป.พิบูลสงครามได้เป็นนายกรัฐมนตรี โดยอ้างว่าขอพักรักษาสุขภาพ^{๒๓}

๒๒. สงบ สุริยจันทร์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๖
๒๓. วิเทศกรรณีย์ (นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า ๑๘๗-๑๘๘

เนื่องจากการเสนอผู้ติดต่อแก้ไขข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๗
 ข้อ ๖๘ เพื่อให้รัฐบาลต้องชี้แจงรายละเอียดในการเสนองบประมาณแผ่นดินยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐบาล
 ไม่ยอมรับผู้ติดต่อนี้ เมื่อมีการอภิปรายกันแล้ว ผลการลงมติปรากฏว่ารัฐบาลแพะแ่นเสียง
 ๔๕ ต่อ ๓๑ เสียง รัฐบาลจึงกราบถวายบังคมลาออกตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ในขณะที่เดียวกัน
 ก็ประกาศพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรลงด้วย เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๘๑ นับว่า
 รัฐบาลชุดพระยาพหล พหลพยุหเสนาสิ้นสุดลงในวันนั้น

การที่คณะรัฐมนตรีของพระยาพหล พหลพยุหเสนาได้รับการแต่งตั้งให้เข้าบริหาร
 ประเทศติดต่อกัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๑ และยังคงได้รับการขอให้เข้าเป็น
 นายกรัฐมนตรีอีก นับว่าพระยาพหลฯ และคณะรัฐมนตรีได้รับความไว้วางใจในการบริหาร
 ประเทศ การที่คณะรัฐบาลชุดนี้ต้องลาออกตามระบอบประชาธิปไตย และกลับได้รับแต่งตั้ง
 เข้ามาใหม่เป็นเครื่องวัดถึงความมีประสิทธิภาพ และการได้รับความไว้วางใจของประชาชน
 ในการบริหารประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าคณะรัฐบาลชุดที่มีพระยาพหลฯ เป็นผู้นำซึ่งคำ
 เนินการขอยกเลิกและทำสนธิสัญญาใหม่โดยยกฐานะประเทศไทยให้เท่าเทียมกับนานาชาติสำเร็จ
 เพราะความเข้มแข็งมั่นคงของคณะรัฐบาลประการหนึ่ง

๓.๔.๑.๒ ลักษณะผู้นำของรัฐบาลและความสามารถของคณะรัฐมนตรี

การเมืองภายในประเทศในระหว่างดำเนินการเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญากับนานาประเทศนั้น
 รัฐบาลไทยได้ผู้นำที่มีความเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับโดยกลุ่มอิทธิพลในขณะนั้น กล่าวคือ
 พระยาพหลฯ เป็นบุคคลที่ไ้รวมกลุ่มอิทธิพลฝ่ายพลเรือนที่นิยมประชาธิปไตยของนายปรีดี พนมยงค์
 และกลุ่มพวกทหารของพันเอกป. พิบูลสงคราม เข้าด้วยกันได้โดยบุคคลผู้นำกลุ่มทั้งสองได้ให้ความ
 เคารพและไว้วางใจ พระยาพหลฯ จึงได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากกลุ่มอิทธิพลทั้ง ๒ กลุ่ม
 นี้ จึงทำให้ฐานะของพระยาพหลฯ ในการเมืองมั่นคง นอกนั้นพระยาพหลฯ ยังเป็นที่รักและ
 เคารพของกรมกรโดยทั่วไป เช่นกรมกรเรือจ้าง และกรมกรรถรางได้ให้ความเคารพ
 รักนับถือพระยาพหลฯ อย่างสูง ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าพระยาพหลฯ เป็นผู้ที่มีความดีเกินมาตั้งแต่
 เป็นผู้นำทำการปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้พระยาพหลฯ ได้รับการยอมรับและเป็นศูนย์รวม

ของพลังกกคุ้มทหารและประชาชนให้เป็นผู้นำประเทศ

พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงกล่าวว่

...."ดูทางรูปลอคโปร่งที่จะแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาค เพราะรัฐบาลโดยพระยาพหลฯ เป็นผู้นำ พันเอก หลวงพิบูลสงคราม หลวงประดิษฐเป็นผู้นำร่วมงาน แสดงให้เห็นว่า เป็นรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ รักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยในทางการ เมือง..."^{๒๕} แสดงให้เห็นว่าไทยมีคณะรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพในการปกครองประเทศ และเป็นที่ได้รับควมไว้วางใจจากรัฐบาลต่างประเทศที่จะให้ความยุติธรรมแก่คนชาวต่างประเทศที่มาอยู่ในประเทศไทย ประเทศต่าง ๆ จึงยอมยกเลิกสนธิสัญญาผูกมัดไทย และทำสนธิสัญญาเสมอภาคกับไทย สำหรับการเจรจายกเลิกสนธิสัญญาเก่าและทำสนธิสัญญาเสมอภาคจนสำเร็จนี้ นับว่าเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยชาติอย่างมากนี้ ผู้เป็นกำลังสำคัญได้แก่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ที่ปรึกษาฝ่ายไทยประจำกระทรวงการต่างประเทศ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้นและข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศที่ได้ใช้ความพยายามดำเนินงานจนงานสำคัญนี้สำเร็จลงด้วยดี

๓.๔.๒ อิทธิพลของปัจจัยภายนอกกับการดำเนินนโยบายยกเลิกสนธิสัญญา

ไม่เสมอภาค

สภาพการ เมืองระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นสถานการณ์ที่เกื้อกูลการเจรจาทำสัญญาเสมอภาคของไทย เพราะสถานการณ์ของโลกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕-พ.ศ. ๒๔๘๑ สถานการณ์ทางเอเชียได้เกิดมีสงครามระหว่างจีนและญี่ปุ่นในกรณีแมนจูเรียดังกล่าว สำหรับญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีสนธิสัญญากับประเทศไทยได้มีความยุ่งยากเกิดขึ้นภายในประเทศและภายนอกประเทศ ด้านภายในประเทศญี่ปุ่นเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการปกครองระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการทหาร ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๘๕ นายกรัฐมนตรี

๒๕. นราธิป พงศ์ประพันธ์ (พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น), เรื่องเดิม, หน้า ๑๓๕

ญี่ปุ่นถูกนักเรียนนายร้อยทหารบกญี่ปุ่นฆ่าตายความไม่สงบภายในประเทศก็เกิดขึ้นเรื่อยมา เป็นไปในแนวโน้มนโยบายทหาร เข้ามามีอำนาจในทางการเมือง ในด้านต่างประเทศ นอกจากสถานะการสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนในแมนจูเรีย แล้วความตึงเครียดระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาได้เพิ่มขึ้นเรื่อยเนื่องจากสหรัฐคอยคัดค้านขบวนการอิทธิพลของญี่ปุ่นในจีน

เนื่องจากการถอนตัวออกจากสนธิสัญญานาวิวอริงตัน และการถอนตัวของญี่ปุ่นออกจากสนธิบัตรชาติดังกล่าวแล้ว ซึ่งแสดงว่าญี่ปุ่นมีนโยบายขยายอิทธิพลเข้าสู่ประเทศจีน และลงมาทางใต้ จึงขัดกับอิทธิพลและผลประโยชน์ของอเมริกาในจีนและฟิลิปปินส์ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่อเมริกาและอังกฤษปรับปรุงฐานทัพเรือที่เบิดฮาเบอร์ และ สิงคโปร์ตามลำดับ

สำหรับญี่ปุ่นกับประเทศไทยนั้นได้มีความสัมพันธ์ไมตรีต่อกันอย่างใกล้ชิดเช่นได้มีการตั้งสมาคมญี่ปุ่น - สยามขึ้นในประเทศไทย และมีบุคคลสำคัญทั้งสองประเทศเป็นสมาชิกของสมาคม นอกจากนั้นความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองได้เป็นไปในลักษณะเกิดสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน เช่นไทยได้เคยขอให้ไทยค่านสนธิบัตรชาติในกรณีแมนจูเรียซึ่งไทยกังวลว่าไม่ออกเสียงประนามญี่ปุ่นทำให้ญี่ปุ่นมองประเทศไทยด้วยความไมตรี^{๒๖} สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งจากประสบการณ์ที่ญี่ปุ่นเคยมีสภาพสิทธิในโอกาสเขมรมาก่อนจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลให้การยกเลิกสนธิสัญญาเดิมและทำสนธิสัญญาใหม่ที่เสมอภาคกับญี่ปุ่นได้สำเร็จ

๒๖. แพ่ม ผนวคสนธิสัญญา ผนวสนธิสัญญาไทยกับญี่ปุ่น . ๒๔๓๕-๒๔๔๐

ง่ายขึ้น ทางค่านูยุโรปได้เกิดวิกฤตการณ์ตั้ง เครียดใกล้จะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในยุโรป
 ขึ้นแล้ว ตั้งแต่เยอรมันฟื้นตัวสร้างกำลังของประเทศละเมิดสนธิสัญญาแวร์ซาย สถานะการณ
 สงครามอภิปรัชญา และสงครามกลางเมืองสเปน ซึ่งมีชาติมหาอำนาจหนุนหลัง ทำให้สถานะ
 การณเมืองในยุโรปเลวร้าย เป็นผลดีต่อการเจรจาเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคของไทย
 เนื่องจากอังกฤษให้ความสนใจในค่านูยุโรปมากกว่าค่านูเอเชีย และการเจรจาเลิก
 สัญญาเดิมซึ่งเป็นระยะเวลาที่สัญญาสิ้นอายุแล้ว การทำสัญญาเสมอภาคกับอัครราชทูตอังกฤษประ
 จำกรุงเทพฯ ๒๗ เซอร์ไอซาย ครอส บี. เป็นผู้เจรจาจึงไม่ประสบความสำเร็จในการทำสนธิสัญญา
 ครั้งนี้

สำหรับการเจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับฝรั่งเศสถึงแม้ว่าฝรั่งเศสกำลังเป็นผู้นำใน
 การต่อต้านการขยายตัวของเยอรมัน และเตรียมตัวป้องกันประเทศ เกี่ยวกับสถานะการณ
 สงครามในยุโรปและแม้สถานะการณฝ่ายในประเทศกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับสถานะการณของ
 รัฐบาลไมมันดง เนื่องจากสถานะการณค่านูการเงินของประเทศแต่ภายในประเทศก็คุมพวก
 นิยมเมืองขึ้น ได้แสดงบทบาทต่อต้านการขอยกเลิกสนธิสัญญาและทำสัญญาใหม่ระหว่างไทยกับ
 ฝรั่งเศส ดังเช่นหนังสือพิมพ์ La Dépêche Coloniale ลงบทความคัดค้านการบอก
 เลิกสนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส เมื่อ ๒๑ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๗ และได้มีการ
 ชุมนุมของ Union Coloniale โดยมีพันเอกแมร์ นาร์ค เป็นผู้โจมตีนโยบายบอกเลิก
 สนธิสัญญาของไทย และพวกนิยมเมืองขึ้นเหล่านี้คัดค้านเพราะหวังแก่ผลประโยชน์ส่วนตัวและ
 ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีนซึ่งสนับสนุน และรัฐบาลก็เอาใจพวกนิยมเมืองขึ้นเหล่านี้ด้วย ๒๘
 พวกนี้นิยมการมีเมืองขึ้นได้กล่าวถึงประเทศไทยว่า"สยามได้บำรุงกำลังทหารมากมาย
 สมควรที่ฝรั่งเศสจะต้องระวังใจจงหนัก".... กับติเตียนกระทรวงการต่างประเทศที่ไม่ดำเนิน
 การกับสยามโดยเกรงครัด นอกจากนี้เป็นระยะเวลาที่มีข่าวเกี่ยวกับการชุกคอคอคกระ และ
 เรื่องเขตปลอดทหารระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส เนื่องจากสุนทรพจน์ของรัฐมนตรี

๒๗. แฟ้ม ๒ หมวดสนธิสัญญา อนุสนธิสัญญาไทยกับอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๐.
 ๒๘. แฟ้ม ๑ หมวดสนธิสัญญา อนุสนธิสัญญาระหว่างสยามกับฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๐.

ว่ากระทรวงกลาโหมไทย เมื่อวันที่ ๓ เมษายน ๒๔๘๐ เกี่ยวกับงบประมาณทางทหารของ
ไทย ๒๕ แต่ในที่สุดด้วยความสามารถของนายปรีดี พนมยงค์ และอัครราชทูตไทยประจำฝรั่งเศส
สามารถทำความเข้าใจกับพันเอกแมร์ นารด์ และพวกนิยมการมีเมืองขึ้นได้ โดยชี้แจงให้เห็น
ถึงจุดประสงค์ของการยกเลิกสนธิสัญญาและทำสัญญาใหม่ไม่เป็นเรื่องกระทบกระเทือนแก่ฝรั่งเศส
และการเพิ่มงบประมาณทางทหารก็เป็นเรื่องภายใน เพื่อป้องกันประเทศ ในที่สุดรัฐบาล
ฝรั่งเศสก็ตกลงยอมเจรจาทำสนธิสัญญาใหม่กับประเทศไทยด้วยดี สำหรับประเทศอเมริกานั้น
เนื่องจากไทยได้ดำเนินการเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับอเมริกาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ จึงมีความ
เข้าใจปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ฉะนั้นการเจรจาเลิกสนธิสัญญาที่นับอายุแล้ว
และทำสนธิสัญญาเสมอภาคกันใหม่จึงไม่มีปัญหาทั้งนี้เพราะรัฐบาลของไทยมีเสถียรภาพมั่นคง
ประกอบด้วยประเทศไทยได้พระยาภักดียาม ไผตรี อดีตที่ปรึกษาฝ่ายต่างประเทศประจำกระทรวง
การต่างประเทศ คอยให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ และนโยบายของประธานาธิบดีรูสเวลต์
ผู้มีนโยบายเป็นกลางจึงทำให้การทำสนธิสัญญาใหม่ของไทยเสร็จสิ้นลงโดยง่าย ส่วนการทำสนธิ-
สัญญากับเยอรมันนี้ อิตาลี และประเทศอื่น ๆ ได้สำเร็จลงด้วยความเรียบร้อยโดยง่าย ทั้งนี้
เพราะประเทศอื่น ๆ ไม่มีผลประโยชน์อยู่ในประเทศไทยมากนัก จึงไม่ต้องการขัดใจไทย ซึ่ง
เจรจากับประเทศใหญ่ ๆ สำเร็จมาแล้ว